

Vysoké učení technické v Brně
Fakulta výtvarných umění
Rybářská 125/13/15
603 Brno

Oponentský posudek disertační práce MgA. Jana Šrámka

Tvorbu i umělecké zájmy MgA. Jana Šrámka sleduji již řadu let. Může se zdát, že se nijak výrazně neposouvá, jde však spíše o příklad autorova dlouhodobého zaměření a soustředěnosti. Za užití charakteristického vizuálního jazyka na poli videa, živého obrazu nebo dvojrozměrných výjevů vytváří melancholickou atmosféru, zpravidla kombinováním přírodních a civilizačních prvků nebo propojováním reálného a fantaskního. Tento svůj svět neustále prohlubuje, obohacuje jej účastí v řadě kolektivních projektů, a v neposlední řadě jej zhodnocuje i vědomím jeho historických kořenů. Šrámek je obdivovatelem estetiky poválečné modernistické ilustrace, o tuto oblast se zajímá jako znalec, sběratel a propagátor. Předkládaná disertace je Šrámkovým vkročením na pole akademické reflexe: Chce zjistit, kde se bere současná atraktivita poválečného modernistického grafického designu.

Mou úlohu nestranného oponenta problematizuje nejen znalost a náklonnost ke Šrámkově práci, ale i konstatování z úvodu a závěru jeho disertace: Jako zdroj zde uvádí můj článek z časopisu Umělec z roku 2005, ve kterém jsem představil některé světové umělce pracující s jazykem modernistického designu a ilustrace. V článku jsem naznačil otázku, kdy a jak se podobná, lokálně zaměřená vlna retromódy objeví i u nás. Parafráze této úvahy se stala i tezí Šrámkova výzkumu. Zvolené téma tedy z pochopitelných důvodů považuji za aktuální a jsem rád, že se ho Šrámek chopil.

Vím, že umělec Jan Šrámek nepředstavuje klasický typ akademického badatele. Disertace zřejmě vznikala nesnadno. Prozrazuje však snahu o systematický postup, vědomí stávajícího výzkumu i možných metodologických přístupů. Šrámek zná nejenom relevantní domácí literaturu, ale sleduje i různé internetové zdroje od blogů až po odborněji vedené databáze. Sám se s Pavlem Ryškou podílí na stránkách padesátky.info, které lze vnímat jako extenzi předkládané disertace.

Po formální stránce by Šrámkově disertaci prospěla důkladnější obsahová korektura. Disertace vznikala dlouho a to se projevilo v některých neaktualizovaných pasážích. Například hned na straně šest se dočteme, že článek *Jazz se Slunečního města* vyšel před šesti lety. Přesněji to bylo v roce 2005, tj. již před deseti lety. Další indicii, že většina Šrámkova textu vznikla již v roce 2011 najdeme na straně 89. Videoklip k písni skupiny Navigators z roku 2010 je zde uveden jako pocházející z loňského března. Autor videoklipu Pavel Fuksa je přitom v textu zvláštním způsobem uveden/neuveden až v druhém odstavci. Na některých stranách nesedí poznámkový aparát (s. 11, 12, a s. 71). Vyskytují se chyby v psaní vlastních jmen: Saul Stainberg místo Steinberg (s. 52), Adolf Hofmaister místo Hoffmeister (s. 55). Seznam literatury Šrámek neřadí abecedně ani není strukturovaná podle média. Obrazová příloha není číslována.

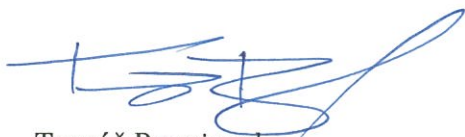
Kritický jsem také k celkovému rozvržení práce. Její většinu tvoří popis, analýza a kontextualizace českého modernistického grafického designu 50. a 60. let. Jeho ozvěnám je věnováno pouhých sedm stran. Za zbytečně široce založený považuji

i úvod do historické a společenské situace Československa v 50. a 60. letech, to ale může být způsobeno mou generační příslušností i vlastním odborným zaměřením. Z oblasti historického grafického designu se Šrámek věnuje téměř výhradně dětské knižní a časopisecké ilustraci, částečně i reklamě. Tvorba pro dospělé, ať už knižní, nebo časopisecká (s výjimkou Dikobrazu), je pomínuta. Klíčové je autorovo zjištění, že současní čeští a slovenští autoři se k využívání vizuality 50. a 60. let nedostali prostřednictvím navazování na lokální zdroje, ale spíše skrze kopírování zahraniční retromódy. Snad autorova skromnost mu nedovolila jmenovat i sebe a Pavla Ryšku. Tyto dva je nutno považovat za propagátory modernistické ilustrace i pokračovatele jejího vizuálního stylu. Retrovlna se také dotkla reklamního průmyslu, kdy se některé kampaně (Kofola, Pedro) úmyslně stylizují do „zlatých“ šedesátých let, včetně recyklace obalového designu.

Šrámek prozrazuje výbornou obeznámenost s dobovým materiálem i souvislostmi jeho vzniku. Přesvědčivě načrtává vznik moderní a umělecky kvalitní podoby literatury pro děti a mládež jak v knižní, tak časopisecké podobě. Sice hovoří o „nižších patrech grafického designu“, je však jasné, že do této sféry prosakovaly principy meziválečné avantgardní tvorby. Masový grafický design se stává oblastí, v níž působí vysokoškolsky vzdělaní tvůrci. Šrámkovi bych rád položil doplňující otázku, jež se týká zmíněného historického narativu. Vývoj našeho modernistického grafického designu v jeho podání zapadá do ideologické šablony boje mezi socialistickým realismem a tvůrčí svobodou. Není však vývoj v této oblasti výsledkem širší kulturní změny, jak to můžeme vidět i na příkladech západních autorů? Je si Šrámek vědom i dlouhodobé debaty na téma vysokého umění a kýče, jež se v naší, ale i světové kultuře vedla již od počátku 40. let?

Přes uvedené kritické připomínky doporučuji práci k úspěšnému obhájení a doporučuji udělení akademické hodnosti Ph.D.

V Praze, 19. srpna 2015

Tomáš Pospiszyl
Centrum audiovizuálních studií
FAMU
Smetanovo nábřeží 2
116 65 Praha 1

tomas.pospiszyl@famucz
+420 602 373076